

Genís Barnosell

**MEMÒRIA I MITE DELS SETGES
DE GIRONA, 1808-2008**

Durant prop de dos segles, la participació gironina a la Guerra del Francès s'ha recordat sobretot a partir dels setges que va patir la ciutat el 1808 i 1809. De tots aquells fets ens n'han quedat, d'una banda, unes quantes "memòries", com la del vicari de Roses refugiat a Sant Jordi Desvalls mossèn Antoni Perich, de l'argenter gironí Miguel Feu o del brigadier Blas de Fournas. De l'altra, algunes de les cròniques del segle XIX destinades a ser publicades van ser redactades per protagonistes dels fets, com la de l'enginyer militar en cap de la ciutat Guillermo Minali, del franciscà Manuel Cúndaro o del metge Josep Antoni Viader. Ara bé, la recollida dels records de la multitud de gironins que van viure a la Girona assetjada no era un gènere que es practiqué aleshores (ni a Girona ni enlloc), ja que no eren les memòries, complexes i contradictòries, dels protagonistes el que es pretenia recollir, sinó ben al contrari, des d'un moment molt inicial el que es va fer va ser intentar construir un relat, amb aparença de científic, que esdevingués la veritat dels fets i que pogués ser objecte de commemoració i de transmissió als gironins, als espanyols i a la posteritat.

Ja fa uns anys, en canvi, Lluís M. de Puig va afirmar sobre la historiografia dels setges que "hem de considerar la major part de la literatura sobre els setges gironins com una aproximació absolutament parcial, si no és tendenciosa, al problema real. Des dels Cúndaro als Grahit, dels Claudi Girbal als Pla i Cargol, llevat de les dades inescamotejables de la seqüència dels esdeveniments, la resta o és literatura xovinista, evocació subjectiva i gratuïta, parcial i carregada de prejudicis, o pura i simple lloança, triomfal i èpica, d'unes virtuts i unes actituds més que discutibles,

sovint inacceptables històricament.” Cal dir que Lluís M. de Puig es va quedar curt. El relat tradicional dels setges no només ha aportat una interpretació heroica o xovinista dels fets, sinó que ha construït una seqüència d’esdeveniments que dóna suport a aquesta interpretació i que, lluny de constituir el punt de partida de noves investigacions, ha de ser ella mateixa posada en qüestió. Les perspectives crítiques sobre els setges no sempre ho han fet i el cost ha estat substituir una història mítica per una història antimítica igualment desenfocada. Un exemple ben clar d’això és el pamflet que Diego Ruiz i Prudenci Bertrana van publicar el 1910 sobre “La locura de Álvarez de Castro”. Assumint plenament la visió tradicional dels setges que havia redactat Emili Grahit, es van limitar a convertir l’heroic Álvarez de Castro en un “paranoic” i els coratjosos gironins en masses, preses d’un estat patològic generalitzat. El resultat va ser una anàlisi molt desenfocada de la psicologia del militar –de qui, lluny de ser “boig” s’ha pogut afirmar que no presentava “cap indicatiu de trastorn patològic de naturalesa psicòtica”– i, lluny de qüestionar els resultats de Grahit, no feren més que abonar la tesi de la suposada unanimitat dels gironins en la defensa de la ciutat –una tesi que encara es va repetint de treball en treball.

El que pretenem a les pàgines següents, doncs, és deconstruir la interpretació tradicional dels setges, alguns elements de la qual han pervingut fins als nostres dies. El concepte apropiat per a descriure aquesta visió dels setges és el de “mite” i parlarem, així, del “mite dels setges”. Entenc per “mite” no pas una narració fabulosa purament inventada, sinó una narració que, tot i basar-se en fets reals i pre-

tendre a vegades ser una descripció científica d'aquests fets, incorpora elements que la converteixen en una fixació ideològica de caràcter irracional o sentimental que es caracteritza per la seva imprecisió conceptual i la seva capacitat de suscitar adhesions. En definitiva, el mite és una narració que simplifica la realitat en profit d'idees més simples que solen ser susceptibles d'ús polític.

El mite dels setges té diversos elements. En destacarem quatre: com a escenari, una ciutat pràcticament o del tot indefensible; com a actor fonamental, el poble gironí, suposadament unànime en la defensa; com a acció, la defensa heroica de la ciutat quan tot hi estava en contra. I, finalment, l'absència clamorosa de qualsevol anàlisi seriosa de l'enemic, presentat sempre de manera simplista i tosca, sense tenir en compte per a res les condicions reals en les quals actuava.

L'escenari: una ciutat indefensible

El primer element del mite, l'escenari, és la ciutat de Girona, considerada indefensible, o gairebé. “Prescindiendo de lo defectuoso de sus fortificaciones, estaban entonces éstas, unas cuarteadas, otras cubiertas de arbustos y malezas, y todas desprovistas de lo más necesario. Corrigiéronse posteriormente algunas de aquellas faltas, sin que por eso creciese en gran manera su fortaleza”, de manera que “se ve cuán flacas eran éstas y cuán desventajosa su situación. Enseñoreada por los castillos, tomado que fuese uno de ellos, particularmente el de Monjuich, quedaba la ciudad

descubierta, siendo favorables al agresor todos los ataques”. A més, calien de deu a dotze mil homes per defensar-la, i no es tenien ni de lluny. Aquesta descripció del Conde de Toreno la trobem, en gran mesura, tant a les avaluacions militars de l'època com a la historiografia posterior –que, de fet, no fa gran cosa més que repetir-les.

El model gironí d'inicis del segle XIX no tenia res d'estrany: sobre una ciutat ja existent, s'havien construït noves defenses segons els nous criteris de l'època moderna. A Girona, certament, aquesta tasca va quedar a mitges, especialment a la zona del Mercadal, ja que els nous baluards construïts no podien substituir el que hauria d'haver estat una línia defensiva a l'estil Vauban, la pressió urbanística havia adossat cases a diversos trams de les muralles, i només Montjuïc va poder ser considerat per un avaluador militar de l'època d'“estado mediano”. Prenent com a punt de comparació les fortaleses construïdes a l'època moderna, era impossible que Girona rebés una valoració positiva, més si tenim en compte que davant de l'artilleria i de les tècniques d'assalt que s'havien desenvolupat, una forta corrent d'opinió al llarg del segle XVIII va arribar a qüestionar l'eficàcia real de qualsevol tipus de fortificació. A més, en les valoracions franceses –que van considerar la ciutat de Girona com a irrellevant des d'un punt de vista militar– s'hi afegia el fort menyspreu amb què, de manera invariable, els militars francesos valoraven tot allò que feia referència a Espanya.

D'altra banda, no sembla que les defenses de la ciutat i del castell de Montjuïc s'haguessin conservat adequadament en el darrer tram del segle XVIII. Ara bé, aquesta situa-

ció no tenia gaire res d'estrany: molt sovint els sistemes defensius eren descuidats, ja fos en moments relativament llargs de pau, ja fos simplement per manca de recursos. Si arribava un conflicte, tot plegat s'arranjava el millor que es podia, reforçant les muralles, netejant les àrees de tir i muntant una artilleria que molt sovint es trobava desmuntada. Això és, precisament, el que es va fer a Girona, com ho va explicar molt bé l'enginyer militar que ho va dirigir, Guillermo Minali, en unes pàgines que han estat sovint copiades, fins i tot literalment, en obres posteriors, però en les quals aquesta tasca perd bona part de la significació que tenen en l'obra original. Aquesta tasca de reforç de les fortificacions es feia amb sacs de terra i feixines, forrant el terra i les parets de determinats llocs amb taulons (a vegades reforçat amb terraplens o marges de terra), posant sacs de terra a les parets exteriors de les torres, aixecant els glacis de les muralles amb terraplens, tapiant portes o finestres massa exposades, i aprofundint els fossats o desenrunant-los. Tot això pot semblar molt fràgil, però en realitat no ho era tant. En primer lloc, els projectils que es llançaven contra les muralles no eren les “bombes” explosives actuals sinó “boles” de ferro que tenien la funció d'enrunar aquestes defenses amb el seu impacte –d'aquí l'ús defensiu de tot allò que el podia amortir. Els projectils explosius eren disparats per morters i obusos, de tir curvilini, per atacar l'interior de la ciutat o del fort, i provocar-hi incendis, enrunar les cases o escampar-hi metralla. En segon lloc, era també a través d'elements semblants –sacs, feixines, etc.– que els assetjants construïen les seves trinxeres per instal·lar-hi l'artilleria o aproximar-se a la plaça assetjada. Així, un

setge esdevenia, en primer lloc, un duel d'artilleria diürn en el qual es procurava destruir les defenses que es feien o refeien durant la nit. L'objectiu de l'assetjant era desmuntar l'artilleria de la plaça i obrir “bretxes practicables” a les seves defenses –és a dir, forats adequats a les muralles per llençar un assalt a través d'elles–, i l'objectiu de l'assetjat impedir que aquesta tasca es pogués dur a terme, destruint les obres de fortificació que s'erigien al seu voltant.

Finalment, l'orografia de la zona va complicar molt les coses a l'assetjant. Efectivament, si bé la zona més dèbil era la del Mercadal, els francesos no gosaren muntar l'artilleria en aquesta zona, entre altres raons, a causa de l'amenaça de riuades –fet que efectivament s'esdevingué i que hauria inutilitzat totalment la seva artilleria. Així no tingueren altre remei que atacar primer Montjuïc (fet que tenia els seus avantatges ja que conquerir Girona sense la seva ciutadella posava a l'abast dels canons espanyols tota la ciutat). Però conquerir Montjuïc va resultar molt complicat a causa del fet de ser una fortalesa de tipus relativament modern, de l'orografia del lloc i de les característiques del terreny, que dificultava enormement la construcció de les trinxeres. En definitiva, si bé Girona no era un model de ciutat emmurallada, les seves defenses resultaren ben lluny de ser “inservibles”.

Els actors: una guarnició i un poble unànimes

El segon element del mite és la unanimitat de la població en la defensa de la ciutat i la seva aliança amb la guarnició,

determinats ambdós a defensar a ultrança la ciutat dirigits per Álvarez de Castro, la figura del qual és també un element important del mite, però que no tractaré aquí, fora d'algunes lleus indicacions. Com llegim en un diari de finals del segle XIX, “tots los habitants de Gerona, sense excepció, militars, clero secular y regular y paisans y després fins les dones” els que “lluytaren y moriren pera mantenir la independència de la Pàtria” –en una opinió repetida en obres publicades des del moment mateix dels setges. No hi ha dubte que hi hagué una base social disposada a la defensa de la ciutat, però l'aparent unanimitat té raons prou més complexes.

Hi havia, en primer lloc, la por al saqueig, que a l'època moderna es considerava una recompensa legítima pels soldats. Especialment, la major part de tractadistes militars estaven d'acord en què les ciutats podien ser legítimament saquejades si no es rendien abans que els assetjadors instal·lessin la seva artilleria. Cal recordar que aquesta fou l'amenaça feta pels francesos a Girona el juliol de 1808, les notícies de la crema de pobles per part dels francesos eren freqüents, com en el cas de Mataró, i que, ja caiguda Girona, les preses de Lleida (maig de 1810) i Tarragona (juny 1811), després dels respectius setges, va culminar en matances i saqueigs. En definitiva, el saqueig de les ciutats era una pràctica de guerra habitual, de manera que una vegada presa la decisió de resistir era difícil de fer-se enrere.

En segon lloc, la resistència al primer atac (que va tenir lloc el 20 de juny de 1808 i que no es pot considerar un setge des de cap punt de vista) i la victòria en el primer setge (el segon de la historiografia tradicional, el juliol – agost de

1808), en el qual la ciutat va ser desbloquejada per una columna de socors, devia alimentar l'esperança de ser socorreguts en el segon setge (el tercer de la historiografia tradicional, el maig – desembre de 1809) –una esperança alimentada per la cúpula dirigent.

Finalment, cal tenir present que la cohesió de la ciutat va ser mantinguda aplicant mecanismes molt clàssics de disciplina militar. Als exèrcits de l'època la deserció estava penada amb càstigs draconians com anar a servir a galeres o la pena de mort. Va ser així com en gran part es va mantenir l'ordre a la ciutat: estenent als civils el codi de comportament militar. Només cal recordar el ban gironí d'1 d'abril de 1809, elogiat sempre per la historiografia tradicional com a enèrgic i valerós, que no és sinó una mostra clara del que diem, ja que amenaçava amb pena de mort qualsevol que gosés tan sols pronunciar la paraula rendició. La presència de tropes professionals a Girona, encara que en nombre reduït, va ajudar també a mantenir tant la disciplina com la capacitat de combat.

L'acció: una defensa heroica

Tal com el mite la presenta, l'acció fa la funció de magnificar els actors, ja que substitueix les mancances de l'escaenari. És a dir, en una ciutat indefensible, només una resistència heroica com la gironina explica que els francesos fossin rebutjats tantes vegades i que la ciutat només capitulés quan ja era físicament impossible de continuar resistint. De fet, una interpretació així és un *topos* relativament

comú en la literatura militar, que es presenta en el cas gironí sense característiques gaire especials.

En el cas de Girona, entre els diferents elements d'aquest *topos*, les motivacions per a la resistència que trobem en les versions tradicionals són sempre una combinació de tres valors fonamentals: la fidelitat al rei, la religiositat i el patriotisme, que es presenten, sovint de manera força confusa, associades a una acció pròpiament dita definida per un camp semàntic associat al coratge, l'heroisme i a valors "nobles" i cavallerosos. L'arrel profunda d'aquest comportament se sol situar en el propi ésser dels gironins i en la solidesa de les seves conviccions, de manera que "acció" i "ser" es confonen. Els gironins "eren" heroics, valerosos, religiosos, coratjosos i patriòtics, i així es comportaven, esperonats per l'exemple i la personalitat del seu cabdill, Álvarez de Castro. No hi ha lloc, en el mite, per a l'ambigüïtat o el dubte. No s'oscil·la entre la covardia i l'heroisme. La determinació de resistir no conviu amb el dubte sobre si seria millor rendir-se. Senzillament, es lluita i es prega.

Aquest comportament heroic i desinteressat permet, gràcies a l'excepcional direcció militar, una defensa racional i lògica de la ciutat, que obté innumbrables èxits parcials i que causa, en tot cas, un conjunt enorme de baixes als assetjants, absolutament desproporcionat amb les baixes causades als defensors. En aquest sentit els relats historiogràfics han estat totalment deutors d'un tipus de documentació que és un veritable monument a l'art de l'exageració: el "parte" de guerra. Efectivament, aquest gènere literari minimitza per definició les pròpies pèrdues, exagera les del contrincant, converteix qualsevol engruna d'èxit en una victòria

i defineix les derrotes com a retirades per a prendre noves posicions o, anant molt malament, com a retirada al punt de partida inicial. Si la iniciativa militar gironina fracassa, serà només per la suposada massiva superioritat de recursos dels francesos. És només per aquesta circumstància que cal evacuar les torres avançades de defensa de Montjuïc (els reductes de Sant Narcís, Sant Lluís i Sant Daniel), que cal evacuar el mateix Montjuïc, o que fracassa una operació d'entrada de queviures a la ciutat. Però enmig de l'apologia de les virtuts guerreres dels gironins i de les derrotes infringides als francesos, el propi fracàs esdevé una qüestió tan secundària que hom acaba pensant que el que s'està explicant és la progressiva expulsió dels francesos dels volts de la ciutat i no, com era en realitat, el progressiu encerclament dels gironins dins d'un clos cada vegada més reduït i més destruït. La conversió en veritat absoluta de les notícies militars espanyoles i la negativa sistemàtica a donar crèdit a les notícies franceses acaben convertint en incomprendible el propi procés històric.

I tanmateix, és cert, que la defensa de la ciutat és un procés força excepcional. Però fer pivotar l'explicació al voltant del “coratge” gairebé sobrenatural dels gironins –un concepte, al capdavant, no gaire ben vist per molts dels tractadistes militars de l'època– és molt insuficient. Més aviat, cal tenir present que la ciutat no era tan indefensible i que la “determinació” de lluitar –un concepte més ampli que el de “coratge”– es va fonamentar en una combinació d'elements diversos, entre els quals foren fonamentals l'existència d'una base social disposada a fer-ho, un nucli de tropes professionals (bàsicament el Regiment d'Ultònia) i una dis-

ciplina estricta que va anul·lar qualsevol intent de dissidència. Una altra part de l'explicació de la llarga durada del setge resideix en una de les clamoroses absències de l'explicació tradicional: l'exèrcit assetjant.

L'absent: l'exèrcit assetjant

L'exèrcit assetjant apareix en la historiografia tradicional, des de Grahit a Pla i Cargol, passant per Carles Rahola, només a partir de referències retòriques i mancades de tota anàlisi. D'una banda, és el millor exèrcit del món. De l'altra, contraposat a la resistència gironina, la seva actuació esdevé impotent i gairebé patètica. La imatge que se'n transmet és el negatiu de l'actuació gironina: davant d'uns combatents espanyols patriotes i religiosos, els soldats assetjants són presentats com a esclaus de Napoleó i com a autòmats; davant la suposada unanimitat governant-poble en la defensa gironina, Napoleó és presentat una vegada i una altra com a aïllat de la població francesa; davant l'ordenada defensa de la ciutat, les accions franceses són considerades fruit de la desesperació i la ràbia, i mancades de tota racionalitat; l'acció heroica i valerosa gironina té el seu contrast en la covardia i "terror pànic" dels soldats assetjants; les mínimes pèrdues gironines, en canvi, es corresponen amb les enormes que sofreixen els assetjants. Aquest plantejament ja el trobem a l'època per motivar els gironins a continuar la defensa i es reproduïx en moltes obres posteriors. L'exèrcit a què fa referència el mite no és un exèrcit real, és un exèrcit de cartró pedra, una

imatge estereotipada que en cap moment no té en compte ni les característiques reals ni les condicions històriques concretes en què actuaven els assetjants. Grahit és un bon exemple de com es manté aquest plantejament, malgrat reproduir textos francesos. Així, en la descripció de l'assalt del 19 de setembre de 1809, reproduïx de les memòries de Saint-Cyr la discussió que hi va haver entre els comandaments de l'exèrcit assetjant sobre si les bretxes eren prou practicables o no, fins i tot els arguments dels que deien que no, i reproduïx igualment els comentaris de Saint-Cyr sobre la desmoralització que guanyava l'exèrcit assetjant. Però arribat el moment de descriure l'acció tot això és oblidat i l'èmfasi es posa de nou en el valor i ardidesa dels gironins. De manera repetida s'insisteix en el "valor verdaderamente heroico", en els gironins "animosos y bien dirigidos" i en com lluitaren "a pecho descubierto, despreciando los fuegos enemigos y los techos y paredes que con estruendo a su alrededor se desplomaban acribillados por los proyectiles de las baterías sitiadoras", en la seva "serenidad". Una vegada més, el valor gironí s'imposa als condicionaments materials. Al revés: els enemics sortiren de les seves trinxeres i hagueren d'avançar molt poc tros a "pecho descubierto" i pogueren de seguida instal·lar-se en la mateixa bretxa. Assumint que els assetjants lluitaren durant més d'una hora, l'acció acaba contraposant el valor ja citat dels gironins amb la "fuga" que els assaltants acaben emprenent "precipitadamente" i amb "desórden", en la qual el foc dels defensors acabava de "atolondrarles en su desaliento". Com a conseqüència lògica, nous desertors es passen al bàndol dels

herois. En citar altre cop la versió de Saint-Cyr de l'assalt, la valoració no pot ser més rotunda: “aquí como muchas otras veces al ocuparse del sitio de Gerona fantasea a su gusto”.

Per posar només un exemple del tipus d'anàlisi que cal fer, es pot citar la composició d'aquest exèrcit assetjant. Per Carles Rahola, que posà uns certs límits a la lloança èpica, l'exèrcit assetjant era definit com “les àguiles imperials, arreu victorioses, que miraven de fit a fit el sol i no reculaven davant de cap obstacle”. Una anàlisi de la seva composició real ens mostra algun regiment de tropes veteranes, però també un exèrcit molt més multiètnic (napolitans, italians del nord, alemanys, francesos) que la mitja dels exèrcits napoleònics –fet que dificultava la seva coordinació–; amb elevats percentatges de tropes provinents de reclutes i de regiments de guàrdies nacionals, poc fogejades i amb escassa preparació militar; amb una presència important de tropes napolitanes caracteritzades per la seva indisciplina, i amb greus divergències entre els seus comandaments, especialment entre Verdier –comandant de l'exèrcit de setge– i Saint-Cyr –comandant de l'exèrcit de bloqueig i cap de Verdier. Pel que fa a aquesta darrera qüestió, quan Verdier va llançar l'assalt a Girona el 19 de setembre de 1809 havia demanat més tropes a Saint-Cyr, i li van ser denegades. Així, quan la seva avantguarda va travessar les defenses gironines i va arribar a la plaça dels Lledoners, Verdier es va trobar que no tenia més tropes per continuar l'assalt. Si Saint-Cyr li hagués proporcionat dos o tres mil homes més, difícilment la ciutat hauria pogut resistir.

Versions del patriotisme

Una última qüestió que cal esmentar és que, amb algunes variacions, aquest mite s'ha posat al servei d'interpretacions ideològiques molt diverses i, especialment, contra el que es creu comunament, no és només un mite espanyolista. Així, en la historiografia liberal i nacionalista espanyola del segle XIX hi trobem el patriotisme espanyol combinat amb la lloa de les aportacions dels naturals dels antics regnes. Una proclama feta a Cadis el 1812 afirmava que es venjarien Roses, Girona i Hostalric; es lloava el “valor” i l’altivesa dels catalans, dels quals es deia que eren “incapaces de doblar jamás el cuello á la esclavitud” i es pronosticava que “volverán para Cataluña los tiempos gloriosos de Roger de Lauria”.

Aquesta és la línia per la qual es consolidaria el que s’ha anomenat “doble patriotisme”, del qual la literatura dels Jocs Florals n’és un bon exemple. Durant la dècada de 1860 i l’inici de la de 1870, el mite dels setges tal com l’hem descrit (“les murallas de Girona / Mitj enrunadas están / Quant las de pedra flaquejin / ja n’hi posarém de carn”) s’associa a Espanya i a Catalunya, de la qual es destaca el pasat gloriós i se l’associa amb la Guerra del Francès. Més a finals de segle, augmenta l’èmfasi en la vessant pròpiament catalana dels fets, que culminarà en l’acceptació del mite per part del catalanisme. Des de les pàgines de *Lo Geronès* (seguidor de les Bases de Manresa i de la Unió Catalanista) s’afirmava que “lo fet més culminant de la historia de Gerona” era “la resistencia sens exemple que oposá á les tropas del Capità del segle [Napoleó] en los anys 1808 y 1809”. Rafael Masó, fundador de *Diario de Gerona* hi afir-

mava que cal “un vast monument glorificador, consagrador dels llocs històrics on floriren els heroïsmes” i proposava un gran monument situat a la Torre Gironella que modificaria radicalment l'*skyline* de Girona i esdevindria tant un lloc d'estudi i de reflexió (“un himne de triomf i de pau”) com una “ecsplèndida edificació” que “apareixeria superba i triomfanta” des de qualsevol lloc de la ciutat i que seria lloc de visita ineludible.

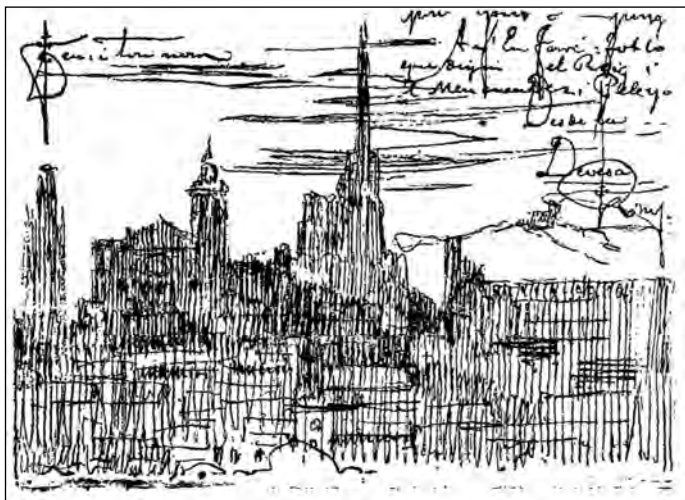
El que és significatiu és que el conjunt s'anomenaria “Museu català de la Guerra del francès”. Català perquè aplegaria documentació de tota “nostre terra” i del “francès” perquè s'estendria a “a totes aquelles temptatives de dominació, que per tal nom són conegudes”. L'èmfasi es posa, per tant, en Catalunya i desapareix la fins aleshores intocable independència d'Espanya. Carles Rahola n'elaborarà una versió acceptable pel republicanisme catalanista i fins i tot es pot trobar una referència a *Front* (l'òrgan del PSUC) el gener de 1939. En definitiva, al primer terç del segle XX, el mite dels setges, lluny de ser patrimoni només dels grups integristes o espanyolistes, sembla constituir un recurs cultural susceptible d'ús per part de grups molt diferents, si bé la centralitat que aquest tema podia tenir en els diversos imaginaris polítics devia ser molt diversa.

Aquesta dinàmica, però, es veié estroncada pel franquisme, que, especialment en el marc del CL Aniversari, s'apropià dels setges, portà el mite al paroxisme i el connotà d'un espanyolisme que no deixava cap marge ni al patriotisme català d'arrel vuitcentista ni al catalanista. Aquella commemoració fou, però, el cant del cigne del mite. Si el franquisme el dotà d'una connotació autoritària, religiosa

integrista i espanyolista, la societat catalana avançaria cap a un sentiment democràtic, una creixent laïcització i un catalanisme interclassista, que farien impossible la continuació del mite com a element central de la identitat gironina. Així, quan a la transició es replantejà el tema, serien les passes de Rahola –especialment la seva crítica moral i la seva valoració positiva de la dominació francesa– les que serien seguides. Mancat de tot suport institucional, el mite i el tema han acabat esborrant-se gairebé del tot de la cultura popular en el context d’una societat en ràpida evolució.

Arribats al present, sembla que l’evocació del tema avança per dues línies. La primera, com no podia ser d’altra manera, és la de la seva explotació turística. La segona (ben visible en els actes i iniciatives de recerca o editorials organitzats per l’Ajuntament de Girona, o en el Congrés Internacional que es prepara a la Universitat de Girona, amb la col·laboració del mateix Ajuntament, de l’Institut d’Estudis Gironins, i amb el finançament de la Generalitat), és la via de la seva anàlisi científica i la seva difusió rigorosa entre la ciutadania. Deixeu-me dir que ambdues em semblen molt correctes. Tant de bo poguéssim dir el mateix de totes les commemoracions que s’han produït a Espanya des de l’establiment de la democràcia.

*Aquest text forma part del projecte HUM2005-05603,
finançat pel Ministeri d’Educació i Ciència.*

El nou skyline de Girona, amb el monument esbossat per Masó.